

DREPTUL

LEGISLAȚIUNE — DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚA — ECONOMIE POLITICĂ

DIRECTOR: C. G. DISSESCU

PRIM-REDACTOR: V. ATHANASOVICI

REDACTORI: PAUL NEGULESCU, DEM. NEGULESCU, AL. CERBAN, G. MEITANI, G. G. DANIELOPOLU, G. C. CRISTESCU
SILIU RĂDULESCU

ZIARUL APARE
JOIA ȘI DUMINECA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA STRADA DOANNEI, 20

REDACTOR-ADMINISTRATOR
B. P. RADULESCU

ABONAMENTELE

se fac pe an și pe jumătate de an
la 1 Ianuarie și 1 Iulie

Dela 1 Iulie până la 1 Sept. ziarul nu apare

GRIGORE G. PĂUCESCU
FONDATOR-PROPRIETAR

Un număr: 50 bani
Un număr vechiu 1 leu

COSTUL ABONAMENTULUI

Pe an, 40 lei; pe jumătate an, 20 lei
Studentii plătesc pe jumătate

Pentru străinătate se adaugă timbrul postal

Cu acest număr se termină colecția anului 1910.
Tabla de materii s'a pus sub presă și se va distribui
abonaților cu primele numere din Ianuarie 1911.

SUMAR:

Rolul judecătorului-sindic la verificarea creanțelor, de d-l Gri-gore Dimitrescu.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ.— *Inalta Curte de casațiune și justiție, secțiunea I: Epitropia Spitalelor Sf. Spiridon din Iași cu Al. Delimarcu.*— *Observație de d-l D. Alexandrescu.*

Tribunoul Ilfov, secțiunea III: Sofia Mavrodin cu soții Catrina și C. Popovici-Costi.

Rolul judecătorului-sindic la verificarea creanțelor

Se știe că unul din efectele doclarării în stare de faliment a unui comerciant e suspendarea dreptului de acțiune individuală a creditorilor.

Fiecare creditor perde dreptul de a-și exercita după căile ordinare pretențiile contra debitorului, și își vede dreptul de acțiune individuală înlocuit cu facultatea de a-și produce titlurile la procedura așa numită a verificării creanțelor, procedura colectivă având de efect examenul general al tuturor pretențiilor făcute sub direcția judecătorului-sindic.

Care este rolul judecătorului-sindic cu ocazia acestei proceduri? Este el obligat să înscrie în tabloul creditorilor orce cerere, atunci când e recunoscută de falit și nu e contestată de nici unul din creditorii, sau, din contra, poate el, cu toate

că nimeni nu se opune, să refuze înscrierea atunci când nu i se pare întemeiată?

S'ar părea, la prima înfățișare, că dreptul de a aprecia admisibilitatea orcărei cereri nu poate fi refuzată unui judecător care înlocuește instanța la care creditorii și-ar fi îndreptat cererile în caz de lipsa unui faliment. În adevăr, dacă acest eveniment nu s'ar fi întâmplat, acei ce ar fi voit să-și valorifice drepturile contra debitorului, s'ar fi adresat judecătorului de ocol sau tribunalului, după cum eră vorba de o valoare mai mică sau mai mare. Și aceste instanțe s'ar fi bucurat evident de puterea de apreciere inerentă orcărei instanțe judecătorești. Pentru ce acest drept ar fi refuzat unei instanțe care le înlocuește pe acelea de mai sus?

Dificultatea provine însă din pricina art. 772 cod. com., care zice că *«creanțele necontestate sau acelea pe cari toți interesații le recunosc ca justificate sunt admise la masa falimentului»*. De aci ar rezultă că, pentru ca o creanță să nu fie admisă, trebuie o contestație. Or, judecătorul-sindic nu poate contesta. Și nu poate contesta fiindcă, spre deosebire de ceea ce petrecea sub imperiul codului dela 1887, unde există un judecător-comisar și un sindic și unde acesta din urmă putea, în numele creditorilor pe cari îi reprezintă, să facă orce opunere; spre deosebire de legiuirea franceză, unde aceste două funcțiuni sunt de asemenea încredințate la persoane deo-

sebite, codul nostru de comerț, cu actualele modificări, a confundat pe sindic și judecătorul-comisar într'una și aceeaș persoană: judecătorul-sindic. Or, e imposibil ca el să conteste și apoi tot el să judece, ar fi parte și judecător în aceeaș cauză, ceea ce nu e admisibil. Rolul curios al judecătorului-sindic, care face când pe creditorul, când pe debitorul, când pe judecătorul, își găsește aci apogeul. Incompatibilitatea ambelor funcțiuni ne face însă să refuzăm judecătorului-sindic dreptul de a contesta.

Ce se face atunci cu o creanță necontestată, dar care se pare judecătorului sindic neadmisibilă? Trebuie să o înscrie? Ce devine în cazul acesta rolul de magistrat al judecătorului-sindic?

Gravă chestiune, care poate da naștere la interpretări și într'un sens și într'altul.

Imi pare însă că adeseori discuția nu se pune pe adevăratul ei teren, ceea ce evident împiedică pe unii și pe alții să se înțeleagă.

S'a prezintat zilele trecute această chestiune înaintea tribunalului Iași, și imi voi permite a reproduce aci adunate la un loc concluziile ce am pus ca judecător-sindic înaintea tribunalului, consultația ce am cerut în urmă d-lui Vasile Dimitriu, profesor de drept comercial la Universitatea din Iași și hotărîrea tribunalului.

Speța eră următoarea. Un creditor cerea în ziua verificărei înscrierea cu privilegiu pentru suma de 6000 lei, pe motiv că ar fi plătit acum câteva luni diferite cheltueli de transport și vamă în contul falitului. Falitul nu s'a opus la această cerere, și cei trei creditori prezenți la operațiune nu au ridicat nici o obiecțiune. Cu toate acestea, văzând că admiterea privilegiului întâmpină dificultăți, de oarece nu erau îndeplinite condițiile pentru a intra în cadrul art. 1730, alin. 7 c. civ., și nici suma debursată nu putea fi considerată ca cheltueli de conservare, conform art. 1730 alin. 4 din acelaș cod, nu am admis înscrierea, însă, fiindcă valoarea litigiului depășea competența mea, am înaintat afecerea în judecata tribunalului, conform art. 772 cod. com.

În fața tribunalului, la audiența dela 1 Decembrie 1910, creditorul a opus o fine de nepri-mire, zicând că judecătorul-sindic trebuia să înscrie creanța cu ocazia verificărei, fiindcă nu a

fost nici o contestație. Neînscriind-o, d-sa a înțeleș a o contesta; ori aceasta nu e permis judecătorului-sindic, care nu are dreptul a face contestație. Și a conchis la respingerea contestațiunii ca inadmisibilă.

Am pus atunci următoarele concluziuni:

D-1 Grigore Dimitrescu, judecător-sindic, având cuvântul susține: că orice judecător-sindic care face o verificare de creanțe, nu este obligat a înscrie tot ceea ce se cere, prin simplul fapt că falitul recunoaște și 2—3 creditori, singurii prezenți dintre toți creditorii falimentului, nu contestă.

Bunăoară, un creditor nu are nici un act — instrument de dovadă — și nici din registre nu rezultă datoria. Falitul însă recunoaște și cei câțiva creditori nu contestă. Va înscrie judecătorul-sindic?

Un creditor pretinde să fie înscris cu 10.000 lei cu privilegiu, pentru că a plătit falitului un voiaj la Paris să se plimbe. Falitul declară că acest serviciu ce i-a făcut creditorul i-a cauzat atâta plăcere, încât consimte să fie plătit cu preferință. Cei 2—3 creditori nu contestă. Va înscrie cu privilegiu judecătorul-sindic, cu toate că condițiunile cerute de lege pentru exercițiul dreptului nu sunt îndeplinite? Legea nu acordă în asemenea caz privilegiu, dânsul va înscrie cu privilegiu?

De notat că, dacă toți creditorii ar fi de față și nu s'ar opune, evident ar trebui înscris, fiindcă ei, singurii interesați, pot da preferință unuia dintre ei, nu ar fi vorba în fond de un privilegiu, ci de o înțelegere între creditori să lase să treacă pe unul din ei înainte; liberi sunt să o facă.

Dar privilegiu să fie dat unui creditor de judecătorul-sindic, și cererea nedreaptă a unui creditor să dobândească pecetia legalității, atunci când creanța lui nu are preferință după lege, aceasta nu e posibil.

Acei ce susțin că datoria judecătorului-sindic este să înscrie, se bazează pe art. 772 c. com., care zice că creanțele necontestate sau acele pe cari toți interesații le recunosc ca justificate, sunt admise la masa falimentului. De aci rezultă că, fără contestație, trebuie să urmeze înscrierea. Or, în speța nefind contestație, judecătorul-sindic ar fi trebuit să înscrie pur și simplu. Dacă nu înscrie, cu toate că nu e contestațiune din partea falitului sau a creditorilor, înseamnă că face dânsul contestație. Or, asta nu e posibil, zic dânsii, căci în sistemul legislațiunii noastre, judecătorul-sindic nu poate contesta, fiindcă nu poate fi în acelaș timp și judecător și reprezentant al creditorilor.

Aceasta e foarte adevărat, recunoaștem că judecătorul-sindic nu poate contesta; dar judecătorul care nu admite o înscriere, nu se poate zice că contestă. El își exercită funcțiunile de magistrat, examinează

dacă o cerere e legală sau nu, după cum orce judecător, chiar în lipsa părâtului, nu va admite o cerere, dacă nu e fondată, A negă acest drept judecătorului-sindic, ar fi a-l transforma într'un simplu biurou de înregistrare, și operațiunea verificării creanțelor ar fi operă de copist. Aceasta nu e admisibil.

Odată admisă ideia că sindicul poate judeca, vine întrebarea dacă are competența să judece până la orce sumă ?

Din art. 772 cod. com., singurul articol din codul comercial care se ocupă de competența judecătorului sindic, se vede că sistemul legiuitorului e de a asimila pe sindic cu judecătorul de ocol în ce privește competența.

Prin urmare, dacă cererea ce i se supune nu excede 1500 lei, dânsul va judeca. Dacă depășește această sumă, și dacă vede că înscrierea prezintă dificultăți, fiindcă nu îndeplinește condițiunile legii, atunci el va trimite afacerea înaintea tribunalului, de oarece nu mai e de competența lui.

Iată principiile. Ei bine, zice d-l jude-sindic Gr. Dimitrescu, tocmai așa am procedat în speță. Bine am procedat în calitate de judecător-sindic, și de aceea vă rog să respingeți finea de neprimire opusă de adversar, și să-mi dați cuvântul, în calitate de reprezentant al creditorilor, pentru a dovedi de ce creditorul Sadoveanu nu poate avea drept de privilegiu.

* * *

În urma acestora, amânându-se pronunțarea, am cerut d-lui profesor V. Dimitriu o consultațiune, la care d-sa a binevoit a răspunde astfel :

Domnule judecător,

La adresa d-v. No: 2147 din-3 Decembrie, prin care îmi cereți avizul asupra următoarelor chestiuni, ce interesează sindicatul, am onoare a vă răspunde :

I-a Chestiune.— *Sindicul este în drept a contesta creanțele ce se cer a fi înscrise la faliment ?* — Neapărat că chestiunea cată a fi rezolvită numai cu privire la acele creanțe ce se prezintă la verificarea prezidată de însu-și acel judecător-sindic ce voește a contesta, căci nu poate fi nici-o îndoială, în cazul când un judecător sindic voește a se înscrie la masa unui alt faliment, a căruia verificare de creanțe nu cade în atribuțiunea sa ; de asemenea, chestiunea nu prea prezintă interes practic nici în cazul când creanța e deja contestată de alți creditor ; așa încât chestiunea se reduce la ipoteza, când un creditor cere a fi înscris la un faliment, iar judecătorul-sindic având credința că o atare cerere nu poate fi admisă, fie cu privire la quantumul sumei, fie cu privire la garanțiile sau privilegiile ce se pretind, se găsește numai față în față cu creditorul reclamant, nefiind nici-o con-

testațiune din partea vreunuia dintre cei în drept a contesta.

Chestiunea astfel redusă prezintă o serioasă dificultate în urma modificărilor suferite de legea falimentului și în special în urma suprimării judecătorului comisar ca organ administrativ al falimentului, căci legiuitorul mulțumindu-se a înlocui pe judecătorul comisar prin judecătorul sindic pur și simplu, trebuia să se nască conflicte în cazurile în care după legea anterioară aceste două organe administrative apăreau în acelaș moment cu roluri distincte, încât contopirea lor să nu poată fi admisibilă. Dintre diferitele ipoteze ce se pot ivi în practică, operațiunea verificării este cea mai eloquentă pentru a ilustra această imposibilitate de contopire ; căci în cursul acestei operațiuni rolurile erau cu totul separate, în tocmai precum e rolul unui magistrat față de o parte litigantă.

Se impune prin urmare examinarea chestiunii de a se ști, sub noua lege, care poate fi rolul magistratului sindic.

Pentru rezolvirea dificultății, părerea noastră este că trebuie să plecăm dela norma de drept ce formează una din temeliiile pe care e clădită distribuțiunea justiției « *Nimeni nu trebuie să fie judecător în propria sa cauză* ».

E drept că prin unele legiuiri excepționale, legiuitorul crează derogări dela această normă ; dar în primul loc, mai întotdeauna aceste derogări sunt create în interes general, încât cel chemat a judeca, deși poate e inițiatorul conflictului juridic, dar e absolut dezbrăcat de orice interes particular, fie el personal, fie ca reprezentant ; și în al doilea loc, ceea ce e decisiv, însă-și legea prevede formal excepțiunea. În specie din nici-o dispoziție expresă a legii falimentului nu reese că judecătorul sindic, când verifică creanțele, poate fi și judecător și parte în acelaș moment ; deci excepțiunile fiind de strictă interpretare, sindicul care prezidează operațiunea verificării creanțelor, ordonând orce măsuri pregătitoare pentru formarea convingerei sale judecătorești, nu poate fi decât numai magistrat și, ca atare, nu poate avea dreptul de a contesta creanțele pe care e chemat a le verifica.

II-a Chestiune.— *Cum trebuie să rezolve sindicul o cerere de verificare a unei creanțe pe care o crede nejustificată în parte sau în totul, dar care nu e contestată ?* — Sindicul, cu ocaziunea verificării, potrivit celor deja expuse, încetează de a fi reprezentantul masei credale pentru a fi exclusiv judecător. În această calitate legea îi impune, că creanțele ce nu vor fi contestate sau vor fi recunoscute, trebuiesc admise la masa falimentului. Această dispozițiune își mai avea rațiunea de a fi sub vechea legiuire, când sindicul care reprezentă eminentement interesele messei credale, luă parte la

toată operațiunea verificării, încât prin necontestarea creanței ce se verifică, sau prin recunoașterea ei în numele messei credale, deci în numele tuturor intereseșilor, putea face să se considere întrunite elementele necesare, pentru ca admiterea cererii de verificare să fie obligatorie, deși chiar și atunci chestiunea eră controversată.

Astăzi însă, când *massa credală* numai poate fi reprezentată în permanență în timpul verificării pentru a contesta și recunoaște creanțele, căci reprezentantul ei legal s'a îmbrăcat cu haina de judecătăr, este evident că ar fi greu de admis ca magistratul să fie îndatorat a admite cererea de verificare a unei anumite creanțe, afară bine înțeles de cazul, când totalitatea creditorilor ar fi prezenți la verificare și ar recunoaște creanța, ceace dacă nu e imposibil, e foarte puțin probabil. În lipsă de dispozițiuni formale; magistratul va avea prin urmare dreptul de a admite sau nu cererea, după cum i se pare sau nu întemeiată; acest drept nu-i poate fi ridicat, căci el e inerent rațiunii de a fi a magistraturei care judecă. Singura excepțiune ce legea a creat la această regulă, se justifică prin motive de ordine cu totul superioară ¹⁾.

Din moment ce trebuie să recunoaștem că judecătorul-sindic nu poate fi obligat de a admite creanța ca verificată, se ivesc noi dificultăți; în primul loc, dacă trebuie să se pronunțe asupra temeiniciei cererii și în al doilea loc, dacă poate fi seziat tribunalul cu judecata afacerii.

Pentru elucidarea chestiunii, trebuie să ținem seamă de deosebirea ce face legiuitorul după valoarea creanței ce se verifică.

În cazul când creanța întrece competența sindicului, dar nu s'a ivit nici-o contestație, resunoaștem că există o lacună în lege, dar aceasta nu e de ajuns pentru a dispensa justiția de a da soluția. Din acest punct de vedere, ținând seamă pe de o parte că nu se poate impune magistratului ce e convins că nu trebuie admisă creanța, ca el să o declare verificată, iar pe de altă parte că judecata asupra ei trebuie să se facă în prima instanță de către tribunal, rezultă că legalmente sindicul nu poate să dea o hotărîre asupra cererii de verificare, ci enunțând că cererea nu întrunește condițiunile necesare spre a fi admisă «de plano» și nici împrejurările nu l îndrituiesc ca pe baza prezumțiunilor să și formeze convingerea, o înaintează în judecata tribunalului, care are plenitudinea jurisdicțiunii.

În această situațiune se naște obiecțiunea, dacă tribunalul poate fi seziat cu o atare judecată, căci

în materie de faliment, cu privire la verificarea creanțelor, legiuitorul a întocmit o procedură cu totul specială, după care tribunalul judecă numai contestațiunile ce se nasc cu ocaziunea verificării. Credem, că obiecțiunea este neîntemeiată, căci să nu uităm că chestiunea s'a putut naște numai din momentul modificării legii falimentului, iar pe timpul când existau separat un judecător comisar și un sindic o atare dificultate eră imposibilă.

Suprimându-se însă primul organ dintre aceste două, legiuitorul a dispus că verificarea se va face de judecătorul sindic, întocmai precum se făcea mai înainte de judecătorul comisar; și, în generalitatea cazurilor, nici-o dificultate nu-i apăruse; dispozițiunea sa prin urmare s'a ocupat «*de eo quod plerumque fit*». Cu timpul, însă, au apărut ipoteze, unde aplicațiunea strictă a textului conceput de pe când organele cele două erau separate, nu s'ar putea face din cauza cercului lui restrâns; pentru aceste ipoteze, facem aplicațiunea adagiului «*ubi eadem ratio eadem lex*»; căci nu ni se poate obiecta că aplicăm dispozițiunile excepționale prin analogie, de oarece în specie fiind un caz neregulamentat de legea excepțională, intrăm în cadrul legii comune, care dă în competența tribunalului comercial judecata tuturor conflictelor comerciale născute în cursul procedurii falimentului.

Din contra, dacă valoarea creanței intră în competența judecătorului sindic, nimic nu se opune ca el să intre în cercetarea temeiniciei cererii și judecând-o, s'o respingă.

În acest caz se poate de asemenea obiecta, sau că n'ar fi drept de apel, căci acesta e acordat excepțional numai în caz de contestațiuni, sau că nu poate fi seziat tribunalul, căci el nu judecă în a doua instanță decât apelurile asupra contestațiunilor. Pentru a nu ne mai repeta, ne raportăm la cele dejă zise cu privire la ipoteza precedentă. Recunoscând că legea a dispus pentru cele ce se întâmplă obicinuit, și că ori unde există aceeași rațiune trebuie să se aplice aceleași norme, ajungem cu ușurință la soluțiunea juridică, ce trebuie s'o adoptăm, în lipsă de text formal care să înlătore orice dificultate.

III-a Chestiune.— *Care e rolul sindicului când se urmează judecata tribunalului relativ la aceste ipoteze?*—

Soluțiunea se impune, dacă luăm în considerațiune faptul că din moment ce a terminat operațiunea verificării, sindicul a încetat de a mai fi judecător și și-a reluat rolul de organ administrativ al falimentului însărcinat «prin excelență» de a apăra interesele messei credale. Ca parte litigantă, care e chemată înaintea tribunalului în calitate de reprezentant al creditorilor, e liber a pune concluziunile ce le crede utile, nefiind îngrădit prin nici-o dispozițiune formală. Nu se poate obiecta că sindicul nu are dreptul să

1) D-l Dimitriu face aci aluzie la art. 56 din legea Curței de casație, care oprește pe minoritate să facă osebîtă părere, obligând'o să subscrie hotărîrea majorității.

se împotrivesc la admiterea cererei, din cauză, că s'ar ajunge pe această cale a se da drept creditorilor de a face contestațiuni directe înaintea tribunalului; căci pe deoparte creditorii nu figurează personal, iar pe de altă parte, sindicul nu face contestațiuni, ci se mărginește în rolul de pârât, care apără masa credală pe care o reprezintă; iar acest drept al său isvorăște din principiile generale ale dreptului comun, la care am zis că trebuie să recurgem din cauza laconismului legii.

În definitiv deci recunoaștem, că deși sindicul nu are dreptul a contesta, totuși se poate ajunge pe baza principiilor enunțate să se înlăture pe cei ce fără drept ar voi să se introducă printre creditorii sinceri și reali ai falimentului.

Este drept însă că printr'un simplu adaos în sensul că și sindicul poate face contestațiune, s'ar fi înlăturat orice dificultate.

* * *

Iată acum și considerentele tribunalului cuprinse în jurnalul din 10 Decembrie, dat de tribunalul Iași secțiunea III-a, compus din domnii D. Diaconescu, președinte, și H. Mârzescu, judecător:

Asupra finei de neprimire opusă de d-l Liviu Sadoveanu:

Tribunalul,

Văzând că, cu ocazia verificării creanțelor la masa falimentului Schnürer și fiu, creditorul L. Sadoveanu a cerut să fie înscris cu suma de 6846 lei cu privilegiu, de oarece a plătit cu câteva luni în urmă diverse cheltueli de transport și vamă pentru marfa sosită pe adresa falitului;

Văzând că d-l judecător sindic a găsit că această creanță nu este privilegiată, de oarece nu intră în cadrul art. 1730 cod. civ., care prevede cheltuelile de conservare, și în consecință cu toate că nu a fost contestată de falit sau de vre-un creditor, a refuzat înscrierea;

Considerând că judecătorul-sindic nu poate fi obligat a înscrie orice creanță prin simplul fapt că nu e contestată de niciun creditor, atunci când unanimitatea creditorilor nu consimte la aceasta, de oarece legea obligă pe judecător să verifice creanțele, și calitatea lui de judecător îl împiedică să dea curs unei cereri care nu corespunde condițiilor legii;

Considerând că această prerogativă a judecătorului sindic, este nu numai singura compatibilă cu rolul de judecător îndeplinit de sindic, dar singura rațională și foarte utilă interesului tuturor creditorilor la falimente, care de cele mai multe ori, din cauza distanței și cheltuelilor, nu pot fi față la verificarea creanțelor debitorilor lor, dar cari știu că interesele le sunt destul de proteguate prin faptul că un magistrat censurează

cererile îndreptate în contra falimentului și nu le admite decât dacă sunt fondate și întemeiate.

Că, dar, judecătorul-sindic, în speță, nu a făcut decât să uzeze de drepturile sale de judecător;

Considerând că, de asemenea, bine a procedat atunci când nu a respins cererea, ci a înaintat-o tribunalului, de oarece, din spiritul art. 772 cod. com., rezultă că legiuitorul a înțeles a da judecătorului-sindic competența judecătorului de pace, și în speță, fiind vorba de o cerere de o valoare de 6000 lei, întrece competența lui, și, conform articolului citat, urmă să se trimită chestiunea în judecata tribunalului cu apel la Curte.

Pentru aceste motive, respinge finea de neprimire, pe care o găsește neîntemeiată.

* * *

Am crezut util a reproduce aci aceste elemente cari pot aduce — în special consultațiunea d-lui V. Dimitriu, atât de luminos documentată și argumentată — o lumină în deslegarea unei chestiuni atât de controversate.

Menționez încă, pentru acei ce se interesează, și o hotărîre a Curței de apel din București, citată de Cesărescu și Dan în *Codul de comerț adnotat* din 1902, p. 110, nota sub art. 772. Se arată acolo că Curtea de apel, secț. II, într'un proces dela 18 Maiu 1902, după divergență, a decis că sindicul n'are dreptul a contesta creanțele depuse spre verificare.

Comentatorii socot însă că părerea contrarie e cea adevărată.

Adaog, în sfârșit, că d-l Mihai Pașcanu, profesor de drept comercial la Universitatea din București, într'o consultațiune pe care a binevoit a mi-o da, pe cale privată — ceeace nu mi-a permis a o da publicității — și-a exprimat părerea în acelaș sens, că judecătorul-sindic nu poate fi obligat a înscrie o cerere necontestată, dar care i se pare neîntemeiată și neadmisibilă. GRIGORE DIMITRESCU

JURISPRUDENȚA ROMANA

INALTA CURTE DE CASAȚIUNE ȘI JUSTIȚIE
SECȚIUNEA I.

Audiența dela 18 Octombrie 1910

Președinta d-lui C. R. Manolescu, președinte

Epitropia Spitalelor Sf. Spiridon din Iași cu Al. Delimarcu

TESTAMENT.— CLAUZĂ PENALĂ.— INTERPRETARE.— INSTANȚA DE FOND.— SUVERANĂ APECIERE.

Clauză penală dintr'un testament, ca orșice altă

dispoziție testamentară, este susceptibilă de interpretare, spre a se stabili care a fost intenția testatorului, când a înscris într'un testament această clauză, și interpretarea ei scapă de controlul Inaltei Curți, fiind de atributul suveran al instanțelor de fond.

No. 539. — Respins, ca nefondat, recursul făcut de Epitropia Spitalelor Sf. Spiridon din Iași contra deciziei Curții de apel din Iași, secția II, cu No. 146 din 1905, dată în proces cu Al. Delimarcu.

S'au ascultat: d-l avocat Vârnav Liteanu, în dezvoltarea motivelor de casare; d-l avocat D. Alexandresco, în combateri.

Curtea, deliberând,

Asupra motivului de casare invocat:

«Exces de putere și violare de lege.

«Clauza de a nu ataca pe nedrept un testament atunci când bineînțeles testamentul este valabil din toate punctele de vedere, este o clauză absolut legală, trebuind să-și producă efectele pe care testatorul i le-a atribuit, în modul în care i le-a atribuit, și deci instanța de fond, în specie Curtea de apel din Iași, secția II, neținând seamă de această clauză și înlăturând efectele ei, comite prin deciziunea ce pronunță un vădit exces de putere și o flagrantă violare a dispozițiilor legale, art. 800 și urm., după care fiecare este liber de a dispune, în formele legale, de avutul său după cum găsește de cuviință».

Având în vedere decizia supusă recursului din care rezultă că decedatul Nicolae Delimarcu prin testamentul său a lăsat Institutului Grigorian din Iași, reprezentat prin recurenta Epitropia Spitalelor Sf.-Spiridon din Iași, nuda proprietate a moșiei Puești, iar uzufructul ei l-a lăsat fiului său, intimatul Al. Delimarcu; că, recurenta Epitropie a intentat acțiune contra numitului intimat spre a fi obligat să-i lase în stăpânire folosința moșiei Puești, întemeindu-se pe o clauză penală din testament prin care se dispune că în cazul când intimatul s'ar încerca să nu respecte testamentul, va pierde uzufructul moșiei, și că întrucât această clauză a fost nesocotită prin faptul că, intimatul printr'o acțiune ce a intentat a ataca testamentul în nulitate, urmează că el a pierdut dreptul de folosință asupra moșiei Puești, îndreptățind în același timp pe recurenta Epitropie de a o lua în stăpânire; că această acțiune a fost respinsă ca neîntemeiată de ambele instanțe de fond;

Considerând că, instanțele de fond constată că clauza penală din testamentul lui N. Delimarcu este valabilă nefiind contrarie ordinii publice;

Că, însă, instanțele de fond analizând toate dispozițiile testamentului și clauza penală coprinsă în el, din complexul lor interpretează că intenția testatorului a fost că intimatul să nu facă acte cu rea credință de natură a împiedica executarea voinței sale exprimate prin testamentul său; că clauza penală nu se poate referi la cazul când testamentul ar putea fi atacat de intimat, pentru că ar putea cuprinde dispozițiuni contrarii ordinii publice sau bunelor moravuri, și că ea a fost înscrisă în testament pentru garantarea dispozițiilor testamentare permise de lege;

Considerând că, clauza penală dintr'un testament, ca și orice altă dispoziție testamentară, este susceptibilă de interpretare spre a se stabili care a fost intenția testa-

torului când a înscris în testament această clauză; că această interpretare este de atributul suveran al instanțelor de fond și scapă de controlul Curții de casație;

Considerând că, Curtea de apel examinând împrejurările de fapt în cari intimatul a intentat acțiunea în anularea testamentului, constată că reaua credință din partea sa trebuie exclusă, și că el intentând această acțiune a făcut-o cu bună credință că testamentul conține dispozițiuni nepermise de lege și că i s'a atacat rezerva, caz în care nu se poate aplica clauza penală din testament;

Că, de aceea, față și cu această constatare de fapt, instanțele de fond hotărând că voința testatorului n'a fost nesocotită și deci clauza penală nu și poate produce efectele în speță, n'au comis nici un exces de putere și nici au violat vre'un text de lege, prin urmare motivul de casare invocat este neîntemeiat și recursul urmează să fie respins ca atare;

Pentru aceste motive, respinge.

Observație. — Se întâmplă câteodată ca un testator, făcând un legat unui moștenitor sau unui străin, să impue legatarului condiția de a nu ataca testamentul, adăugând că legatarul va fi lipsit de beneficiul legatului, dacă nu va respecta această condiție. Aceasta fiind o adevărată clauză penală pe care o cuprinde testamentul, chestiunea este de a se ști dacă o asemenea clauză poate fi stipulată într'un testament? Chestiunea este controversată.

Unii autori, între cari mai cu seamă Laurent, Troplong etc., susțin că condiția de a nu ataca un testament este perfect licită, chiar atunci când testamentul ar fi anulabil, dacă nulitatea nu este privitoare la ordinea publică.

Astfel, după această teorie, pe care doctrina și jurisprudența o admit în mod constant, legatarul va putea, cu toată clauza contrară din testament, să-l atace, dacă el ar cuprinde o dispoziție ilicită, de exemplu o substituție fideicomisară (art. 803), sau o dispoziție făcută în favoarea unei persoane incapabile¹⁾.

De asemenea, tot ca ilicită trebuie să se considere și condiția de a nu ataca un testament, care ar fi lovit de nulitate pentru vicii de formă, fiindcă formele testamentelor sunt prescrise de lege sub pedeapsă de nulitate (art. 886²⁾): *Testamenti factio non privati sed publici juris est* (L. 3, Dig., *Qui testamenta facere possunt*, 28, 1).

În celelalte cazuri, în cari ordinea publică nu este în joc, legatarul va putea să atace testamentul, însă pe răspunderea sa proprie, de unde rezultă că, decâteori el va pierde procesul în anulare, clauza penală îi va fi aplicabilă în toată rigoarea

1) Cpr. Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 135 urm. și autoritățile citate acolo.

2) Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 140; Laurent, XI, 482; Demolombe, XVIII, 285; Massé-Vergé, III, § 464, pg. 181, nota 14, *in fine*; Aubry et Rau, VII, § 692, p. 295 (ed. 4-a); Cas. fr., D. P. 58. 1. 25; Sirey, 59. 1. 177, etc.

ei. Aceasta este părerea generalmente admisă³⁾, și după cât cunoaștem, un singur autor, Zachariæ, proclamă, în toate cazurile, principiul nulității clauzei penale în testamente, ca una ce aduce o atingere dreptului legatarului⁴⁾.

Dar dacă clauza penală poate, după majoritatea autorilor, fi stipulată în condițiile de mai sus într'un testament, se admite însă, în genere, că această clauză, ca și orice altă dispoziție testamentară, este susceptibilă de interpretare, spre a se stabili care a fost intenția testatorului, când a înscris o asemenea clauză în testament; și această interpretare suverană a instanțelor de fond scapă de sub controlul Curței de casație.

Iată, în adevăr, cum se exprimă Larombière, în această privință :

«Fiindcă tribunalele au în această materie o foarte largă putere de interpretare, cu privire la voința testatorului, ele pot să declare clauza penală inaplicabilă, chiar când acțiunea reclamantului, care are de scop anularea testamentului, a fost declarată neîntemeiată. Este suficient pentru aceasta ca ele să-și întemeieze părerea lor pe interpretarea actului, și pe voința testatorului, stabilind că acesta n'a înțeles să facă din clauza penală o clauză absolut iritantă»⁵⁾.

Această soluție, pe care am susținut-o din adâncul convingerei noastre, a fost admisă, în procesul de față, de toate instanțele noastre judecătorești, dela tribunal până la Curtea de casație⁶⁾.

D. ALEXANDRESCO

TRIBUNALUL ILFOV, SECȚIUNEA III

Audiența dela 1 Decembrie 1910

Președința d-lui C. Antoniadă, judecător-unic

Sofia Mavrodin cu soții Catrina și C. Popovici-Costi

INTERDICȚIUNE.— FORMALITĂȚI CERUTE DE LEGE.— DACĂ INSTANȚA DE FOND POATE SĂ IA ÎN CERCETARE O ASEMENEA CERERE ÎNAINTE DE ÎNDEPLINIREA FORMALITĂȚILOR.— ART. 440 C. CIV.— ART. 644 PR. CIV.

INTERDICȚIUNE.— CERERE NOUĂ — IDENTITATE DE MOTIVE.— DACĂ EXISTĂ AUTORITATE DE LUCRU JUDECAT.— ART. 1201 C. CIV.

1° Deși o cerere de interdicțiune nu se poate pronunța împotriva cuivă, mai înainte de a se în-

3) Vezi autoritățile citate în tom. IV al Coment. noastre, pg. 102, notele 1—3 (ed. 1-a) și în tom. VI, p. 257, nota 3, la care trebuie să adăugăm, Trib. și C. Iași, *Cr. judiciar* din 1902, No. 45, și din 1906, No. 14, Cas. fr. Sirey, 1908. 1. 190 și *Cr. judiciar* din 1908, No. 49, p. 392; Répert. Sirey, v^o *Clause pénale*, 9; v^o *Condition*, 470 urm.; v^o *Legs*, 113 urm. și v^o *Testaments*, 1308 urm.; Pand. fr., v^o *Don. et testaments*, 318 urm., etc.

4) Zahariæ (ed. Massé-Vergé), III, § 464, p. 181. Vezi de acelaș autor, *Handbuch des französischen Civilrecht*, IV, § 692, in fine, pg. 296, 297 (ed. Anschütz), pg. 366 (ed. Crome). Cpr. C. Paris, Sirey, 46. 1. 5.

5) Larombière, *Oblig.*, IV, art. 1226, No. 3, in fine, p. 4 și 5 (ed. din 1885). Acest autor adaugă însă că «ce droit d'interprétation est très voisin de l'abus».

6) A se vedea concluziile noastre scrise depuse înaintea tribun. Iași, în procesul pentru anularea testamentului defunctului N. Delimareu, publicate în *Cr. judiciar* din 1902, No. 45, în care au intervenit atât decizia de față a Curței de casație, cât și hotărârile instanțelor de fond (tribunalul și Curtea din Iași), citate *suprà* în nota 3.

deplini toate formalitățile cerute de lege, totuș când partea a cărei interdicțiune se reclamă, cere să demonstreze că îndeplinirea acestor formalități este inutilă, pentru cuvântul că faptele pe cari reclamantul își sprijină cererea, nu sunt nici concludente, nici pertinente, tribunalul poate să ia în considerare o asemenea cerere și să pue pe rol însăș cererea de interdicție, mai înainte chiar de îndeplinirea formalităților edictate de lege, și să respingă o asemenea acțiune *de plano*, când ar avea suficiente temeuri de a o face.

2° Cu toate că hotărârile ce se dau în materie de interdicțiune au numai o autoritate provizorie, de oarece se bazează pe o stare de fapt care se poate schimba dintr'o zi într'alta, totuș, dacă prin noua cerere de punere sub interdicție se invoacă motive și fapte cari au mai fost supuse judecății și asupra cărora tribunalele s'au pronunțat, fără să se aducă fapte ori motive noi și fără să se articuleze clar că s'ar fi produs o schimbare oarecare în starea mintală a părții a cărei interdicțiune se cere, există atunci autoritate de lucru judecat, și tribunalul nu mai poate lua din nou în discuțiune acea cerere de interdicțiune.

No. 745.— S'au prezentat : Sofia Mavrodin, asistată de d-nii avocați Otulescu și S. Rosenthal; soții Catrina și C. Popovici-Costi, asistați de d-l avocat A. Iliescu.

Fotoliul Ministerului public ocupat de d-l procuror C. Parthenie.

Tribunalul,

Asupra cererei făcută de Sofia Mavrodin, prin petițiunea înregistrată la No. 26271 din 1910, prin care tinde a se respinge *de plano* acțiunea de punere sub interdicție formulată împotriva sa de Catrina și C. Popovici-Costi, prin petițiunea înregistrată la No. 23897 din 1910:

Având în vedere că, prin această din urmă petițiune, numiții au cerut punerea sub interdicție a Sofiei Mavrodin, pentru motive de debilitate senilă, iar tribunalul, la primirea acestei cereri, a ordonat îndeplinirea formalităților prevăzute de art. 440 și urm. din codul civil și 644 pr. civ.;

Având în vedere că, în primul rând, reclamantii, în cererea de punere sub interdicție, au ridicat o fine de neprimire a cererei ce se judecă astăzi, pe motiv că nu se poate discuta în ședință publică fondul unei cereri de interdicție mai înainte de a se îndeplini formalitățile imperative și de ordine publică, prevăzute de articolele referitoare din codul civil și proc. civilă, și anume cercetările parchetului, avizul consiliului de familie, avizul medicilor, interogatoriul luat de tribunal persoanei a cărei interdicție se cere;

Având în vedere că, dacă o interdicțiune nu se poate pronunța împotriva cuivă mai înainte de a se îndeplini toate formalitățile cerute de lege, cercetări ale parchetului, avizul consiliului de familie, părerea medicilor, interogatoriul, formalități cari, în acest caz, sunt de ordine publică, totuș, când partea a cărei interdicțiune se cere vrea să demonstreze că îndeplinirea acestor formalități este inutilă, fie pentru cuvântul că reclamantul nu are calitatea de a introduce o acțiune de punere sub interdicție, fie pentru că faptele pe cari își sprijină ce-

reera nu sunt nici concludente, nici pertinente, fie că s'ar ivi alte împrejurări cari să facă superfluă îndeplinirea formalităților cerute de lege, tribunalul poate să ia în considerare o asemenea cerere de a se pune pe rol însăș cererea de interdicție, mai înainte chiar de îndeplinirea formalităților cari sunt edictate de lege numai în interesul părții a cărei interdicție se cere, și să respingă o asemenea acțiune *de plano*, când ar avea suficiente temeiuri de a o face;

Având în vedere că Sofia Mavrodin își sprijină cererea ce a făcut, în primul rând, pe autoritatea de lucru judecat ce ar rezultă din sentința tribunalului Ilfov, sect. II, No. 106 din 1909, rămasă definitivă;

Având în vedere că hotărârile ce se dau în materie de interdicțiune au o autoritate provizorie, de oarece se bazează pe o stare de fapt, care se poate schimba dintr'oză într'alta, așa că o persoană pusă sub interdicțiune, deși are împotriva sa o hotărâre judecătorească definitivă, poate cere să se revoace măsura luată împotriva sa, dacă dovedește că starea mintală care a provocat-o s-a schimbat, și iarăș dacă s'a respins o cerere de interdicție, o nouă cerere poate fi primită spre a se judeca între aceleași părți și cu acelaș obiect, atunci când în starea mintală a părâtului au intervenit schimbări cari să necesite luarea de măsuri pentru apărarea persoanei și averi sale;

Având în vedere că, dacă prin noua cerere de punere sub interdicțiune se invoacă motive și fapte cari au mai fost supuse judecăței, și asupra cărora tribunalele s'au pronunțat, fără să se aducă alte fapte și motive noi și fără să se articuleze clar că s'ar fi produs o schimbare oarecare în starea mintală a părții a cărei interdicțiune se cere, atunci există autoritate de lucru judecat, și tribunalul, primind excepțiunea ridicată, nu mai poate lua din nou în discuțiune fapte și motive cari au fost discutate și judecate;

Având în vedere, în specie, că, prin sentința No. 106 din 25 Februarie 1909, tribunalul Ilfov, secția II, după ce se îndeplineseră toate formalitățile cerute de codul și procedura civilă, judecând cererea de punere sub interdicție a Sofiei Mavrodin, formulată de Catrina și C. Popovici-Costi, a respins-o ca nefondată și constată că față de declarațiunile făcute de Sofia Mavrodin înaintea d-lui prim-procuror al tribunalului Ilfov, față de avizul consiliului de familie, de constatăriile medicilor și de răspunsurile făcute de părâtă la interogatoriul ce i s'a luat, aceasta se găsește în deplinătatea facultăților sale mintale, în stare de a-și îngriji averea și persoana sa; că, față de această constatare a tribunalului, făcută la 28 Februarie 1909 printr'o sentință rămasă definitivă, pentru a se lua în considerare o nouă cerere de punere sub interdicțiune, trebuie ca prin noua cerere să se articuleze o schimbare intervenită în starea mintală a părâtei după data de 28 Februarie 1909;

Având în vedere că reclamantii își întemeiază noua cerere de punere sub interdicțiune pe următoarele fapte: 1° propria mărturisire a Sofiei Mavrodin, că fiind înaintată în vârstă, nu se mai poate ocupa de averea sa, și că de aceea voește a-și vinde moșiile; 2° constatarea a trei medici (medicii cari și-au făcut raportul cu ocazia procedurii în prima cerere de punere sub interdicțiune) că nu poate face înmulțiri și împărțiri, și că nu și amintește unele date; 3° constatarea acelorași medici că suferă de surditate acută, și că pare a nu se bucura de integritatea voinței; 4° mărturisirea că nu iubește pe nepotul său, fără a putea invoca nici un motiv de nemulțumiri în contra acestuia;

Considerând că, toate aceste fapte au fost deduse în judecata tribunalului Ilfov, secția II, care s'a pronunțat asupra lor, și nu le-a găsit temeinice spre a ordona pe baza lor interdicțiunea, așa că astăzi nu mai pot fi deduse în judecata tribunalului, spre o se știrbi autoritatea lucrului judecat;

Având în vedere că, pe lângă aceste motive, reclamanții, în cererea de interdicțiune, ca motive noi, au mai invocat, în primul rând, faptul că un frate al Sofiei Mavrodin a suferit de alienație mintală și că a fost interzis, și în al doilea rând, faptul că Sofia Mavrodin a contractat, fără necesitate aparentă, un împrumut ipotecar de 235.000 lei;

Considerând că aceste motive fiind aduse în discuțiune acum pentru întâia oară, nu li se poate opune autoritatea de lucru judecat, totuș tribunalul primind, în principiu, cererea Sofiei Mavrodin, câtă a vedea dacă faptele aduse de reclamanți sunt pertinente și concludente, și dacă pe temeiul lor se poate da curs procedurii punerii sub interdicțiune;

Având în vedere că primul fapt nou adus, acela că un frate al Sofiei Mavrodin ar fi suferit de alienație mintală și că a fost interzis, nu este decât un simplu indiciv, care dacă ar fi coroborat cu alte fapte, ar putea fi concludent; că, așa cum e înfățișat de reclamanți, nesprrijit de nici un fapt, nu poate fi privit ca un motiv temeinic, pe baza căruia să se poată da curs procedurii de punere sub interdicție;

Având în vedere că celalt fapt, anume că Sofia Mavrodin ar fi făcut un împrumut ipotecar fără o neapărată trebuință, fapt care ar putea să ducă, nu la interdicție, ci la punerea sub un consiliu judiciar, nu este nici pertinent, odată ce nu se articulează, pentru a explica acest fapt, nici vreo schimbare în starea mintală a Sofiei Mavrodin (schimbare care să fie posteroară datei de 28 Februarie 1909), nici nu se arată că numita ar fi risipit vreo parte din averea ei; pentru ca tribunalul să fie în măsură ca, dând curs procedurii, să uzeze de dispozițiile art. 445 cod. civil;

Considerând că, așa fiind, tribunalul găsește că este inutil a se mai îndeplini celelalte formalități edictate de lege pentru punerea sub interdicție, odată ce parte din motivele aduse de reclamanți au mai fost discutate odată de tribunal, iar celelalte nu sunt pertinente, nici concludente; că, tribunalul nu poate supune la o procedură vexatorie și inutilă pe o persoană recunoscută de instanțele judecătorești ca fiind în deplinătatea facultăților sale mentale, ordecâteori o parte, fără a articula vreun fapt nou sau concludent, găsește de cuviință, pentru diferite motive și cu vădită rea credință, să arunce o cerere de punere sub interdicție;

Că, deci, cererea formulată de Sofia Mavrodin este întemeiată și câtă a fi admisă, iar acțiunea de punere sub interdicție să fie respinsă *de plano*;

Considerând că Sofia Mavrodin a cerut să i se acorde suma de 50.000 lei, pentru pagubele materiale și morale ce-i aduce cererea reclamanților;

Considerând că partea nu dovedește cu nimic aceste daune, și intrucât nu se mai dă curs procedurii de punere sub interdicție, tribunalul găsește cererea nefondată și o respinge ca atare.

Pentru aceste motive, redactate de d-l judecător Antoniadă, în neunire cu concluziunile Ministerului public, admite cererea, ect.

Semnat, C. Antoniadă.

